

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИКО-ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО І
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

**ПРАВОВИЙ СТАТУС РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І
ОБОРОНИ УКРАЇНИ В МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 13-421 групи

Спеціальності: 081 Право

Освітньо-професійної програми «Право»

Верлата Дар'я Ігорівна

Керівник: к.ф.н., доцент Задорожня Н. О.

Рецензент: к.ю.н.; доцент Петренко Н. О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Механізм державної влади: поняття, структура.....	7
1.1. Основні елементи механізму державної влади.....	7
1.2. Особливості Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України.....	13
РОЗДІЛ 2. Конституційно - правовий статус Ради національної безпеки і оборони України	18
2.1. Становлення РНБО: принципи та основні функції.....	18
2.2. Порядок формування, структура та компетенція РНБО.....	24
РОЗДІЛ 3. Правова регламентація діяльності Ради національної безпеки і оборони України.....	31
3.1. Нормативно-правові засади діяльності РНБО.....	31
3.2. Співвідношення повноважень РНБО та органів виконавчої влади.....	37
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю визначити правовий статус Ради національної безпеки і оборони України в механізмі державної влади. Із початку незалежності української держави оборона та безпека відразу посіла важливе місце в державному устрої країни. Україна проголосила свою незалежність і для того, щоб убезпечити свої кордони, питання безпеки та оборони стало одним із найважливіших.

Рада національної безпеки і оборони України пройшла тривалий шлях утворення та реформації до того зразка, котрий ми маємо на сьогоднішній день. Завершальним періодом стало становлення її як координаційного органу з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Після подій 2014 року в Україні сформувалася досить нестабільна ситуація стосовно безпеки громадян. Основними чинниками, які несуть загрози національній обороні та безпеці нашої держави, є військові дії на Сході України. На сьогоднішній день загрозою стала і надзвичайна ситуація у світі стосовно вірусних захворювань, які розповсюджуються досить швидко. Рада національної безпеки і оборони України виступає центральним органом стосовно проведення превентивних заходів та інформаційного забезпечення суспільства для того, щоб уникнути панічних проявів у поведінці громадян держави, а також забезпечити їхню безпеку.

У нормах Конституції України закріплені права та свободи людини та громадянина, які має забезпечувати держава. РНБО здійснює свою діяльність на підставі основоположних принципів та визначених законодавством функцій, які безпосередньо спрямовані на захист громадян України.

Кожен державний орган має певний механізм його формування та реалізації основоположних засад, що закріплюються відповідним

законодавством. Нормативно-правова база сфери забезпечення національної безпеки і оборони України також зазнала впливу нових реформ. Після набуття чинності Закону України «Про національну безпеку України» змінився світогляд на значення національної безпеки та створення чіткого плану державної політики щодо її забезпечення.

Науково-теоретичну основу дослідження становлять наукові праці таких вчених, як О. В. Зайчук, Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвєєва, Н. М. Оніщенко, П. М. Рабінович, В. Е. Теліпко, О. Г. Федоренко, В. А. Шатіло, Л. М. Шестопалова та ряд інших науковців.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є дослідження правового статусу Ради національної безпеки і оборони України, як єдиного конституційно-визначеного державного органу, який здійснює контрольні функції стосовно забезпечення національної безпеки та оборони для держави та її громадян.

У відповідності до мети дослідження були поставлені наступні **завдання:**

- проаналізувати поняття «механізм державної влади» та визначити основні елементи механізму державної влади;
- розкрити особливості Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України;
- дослідити становлення РНБО та основні функції та принципи цього органу;
- з'ясувати порядок формування, структуру та компетенцію РНБО;
- надати характеристику нормативно-правовим засадам діяльності РНБО;
- проаналізувати та співвіднести повноваження РНБО та органів виконавчої влади.

Об'єкт дослідження – конституційно-правові відносини, що виникають між допоміжними органами держави та органами виконавчої влади під час забезпечення національної безпеки і оборони громадян.

Предмет дослідження – правовий статус Ради національної безпеки і оборони України в механізмі державної влади.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети дослідження були використані такі **методи дослідження**:

- метод аналізу та синтезу дав змогу визначити та розкрити поняття механізму держави;
- діалектичний метод як загальний метод наукового пізнання був використаний, щоб здійснити дослідження правових явищ у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України;
- логічний метод був використаний при дослідженні правового статусу РНБО, що допомогло виявити особливості цього органу як координаційного органу при Президентові України;
- історико-правовий метод передбачав дослідження генезису становлення РНБО;
- порівняльно-правовий метод дав змогу проаналізувати зміни національного законодавства щодо забезпечення національної безпеки і оборони України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що у подальших дослідженнях слід розглянути більш детально наявність колізійних норм у чинному законодавстві України, яке регламентує діяльність Ради національної безпеки і оборони України. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані в подальшому процесі при підготовці і викладанні курсу конституційного права, а також курсу державного будівництва та місцевого самоврядування.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були оприлюднені на П'ятій Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Реформування правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів» (м. Херсон, 20 березня 2020 р.) та на Першій Міжнародній науково-практичній

інтернет-конференції «Роль інтеграційних процесів у формуванні національних правових систем» (м. Херсон, 10-11 квітня 2020р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА

1.1. Основні елементи механізму державної влади

Проблемним є питання стосовно визначення поняття механізму держави, його структури, змісту, принципів формування та діяльності. Такий факт пояснюється наявністю суб'єктивного фактору, який передбачає різне сприйняття абсолютно нетотожними суб'єктами державності, натомість об'єктивний характер проявляється у багатоаспектності, багатогранності самого інституту держави й державно-правових явищ на різних історичних етапах розвитку [1].

Сучасні науковці у своїх працях вузький підхід майже не висвітлюють. Прибічники другого підходу, більш ширшого, відносять до змісту механізму держави, крім державного апарату, інші складові елементи, обсяг яких досить багатоманітний. Спільною рисою цих поглядів є чітко окреслена різниця між державним механізмом і апаратом, причому перший з'являється як ширше за обсягом поняття.

Наприклад, на думку П.М. Рабіновича : « Механізм держави – це система всіх державних організацій, які виконують її завдання і реалізують її функції. Серед таких організацій він виділяє державні підприємства, державні установи (заклади), державні органи (органи держави)» [2].

Так, зокрема, О.В. Зайчук та Н.М. Оніщенко стверджують: «Механізм держави – це система нормативно визначених, взаємодіючих органів та організацій держави, створених для реалізації її завдань і функцій та наділених спеціальними повноваженнями у відповідній сфері діяльності» [3].

Згідно з одним із найпоширеніших підходів у теорії права, що цілком може бути застосовано і в теорії конституційного права:

«...механізм держави – це сукупність державних органів, які здійснюють державну владу і забезпечують реалізацію функцій держави» [4].

Дещо детальніший варіант такого розуміння полягає в наступному: «...механізм держави являє собою систему різноманітних органів і установ, що знаходяться у взаємній залежності і зв'язку один з одним, за допомогою яких здійснюється державна влада і управління справами суспільства» [5].

Ще одна варіація цього ж таки підходу, суть якого полягає в уподібненні механізму та апарату держави: «...механізм (апарат) держави – це система органів, установ та посадових осіб, які в установленому правовому порядку наділені державно-владними повноваженнями і реалізують функції держави» [6].

Тобто, даний підхід, який умовно являється статистичною нормою, дозволяє в межах механізму держави розуміти доволі широке коло, яке складається з комплексної системи управління, яка сформована задля здійснення державної влади і являється основою сучасного суспільства.

Досліджуючи співставлення функцій державного апарату та механізму державної влади, вітчизняний учений В.А. Шатіло говорить: «Механізм держави – це сукупність різноманітних державних структур, що забезпечують економічні, соціальні, політичні та правоохоронні функції, а державний апарат – це конституційно передбачена система державно-владних структур, наділених визначеними повноваженнями представницького, управлінського та судового характеру» [7].

Серед прибічників такої думки варто назвати також В.Е. Теліпко, Л.М. Шестопалову, О.Г. Федоренка, Н.М. Крестовську, Л.Г. Матвєєву та ряд інших науковців.

Також серед більшості вчених переважає думка, що розгляд структури механізму держави є змістовно неповним і логічно незавершеним без такої його необхідної складової, як збройні сили.

Вони кваліфікуються тими ознаками, що були проаналізовані вище як загальні для різних видів державних організацій. В Україні правоохоронні органи й збройні сили належать до органів виконавчої влади, тому на нашу думку, вони становлять зміст механізму сучасної української держави, але являються лише окремими її елементами. На відміну від тоталітарної й авторитарної держави, у демократичній та правовій їх роль у державному механізмі повинна ієрархічно підпорядковуватися загальній тенденції з приводу охорони й захисту особи, реалізації її прав і свобод, забезпеченню її безпеки. Нині ці структури не є якими-небудь основними, базовими, що визначало б необхідність особливого виділення їх у визначенні й структурі державного механізму сучасної України.

Таким чином, ознайомившись з думками науковців стосовно поняття та структури механізму держави, ми дійшли висновку, що механізм держави являє собою сукупність державних органів та установ, а також підприємств та інших уповноважених органів, які безпосередньо виконують функції та завдання держави.

Структура державного механізму відрізняється своєю специфічною характеристикою ознак окремих державних органів, установ, підприємств. Загальними рисами для усіх елементів структури державного механізму є:

- 1) мають суттєві відмінності від приватних організацій, адже являють собою державний інститут;
- 2) завдяки впливу на нижчестоящі органи виконуються основні завдання та функції держави;
- 3) формуються за рішенням уповноважених органів державної влади;
- 4) фінансування надходить з державного бюджету;
- 5) правовий статус працівників – державні службовці.

Першою ланкою у структурі механізму держави виступають державні органи. Державний орган - орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю [8].

Державні органи поділяються в свою чергу на певні види. По-перше, відносно обсягу владних повноважень, якими наділені органи держави, вони поділяються на центральні (вищі) та місцеві. Проте, слід зазначити, що не всі місцеві органи є державними (наприклад, органи місцевого самоврядування). По-друге, стосовно широти компетенції, яка покладається на органи держави, виділяють органи загальної і спеціальної компетенції. По-третє, відповідно до способу формування виокремлюють виборні і призначувані, а за порядком функціонування й ухвалення рішень: колегіальні й одноособові. На механізм держави, класифікацію його вищих органів справляє безпосередній вплив принцип поділу влади, відповідно до якого створюються законодавчі, виконавчі і судові органи [9].

Щоправда, не можна стверджувати, що всі державні органи можна розподілити на законодавчі, виконавчі і судові. « Механізм сучасної держави є значно більш складним, розгалуженим, тому можна виділити такі типові державні органи: - глава держави (президент, монарх, іноді – колегіальний орган);

- органи законодавчої влади — парламент (парламенти різного рівня – у федеративних державах);

- органи виконавчої влади (уряд, міністерства, відомства, органи державного управління на місцях);

- органи судової влади — уся судова система країни;

- силові органи — поліція, органи державної безпеки, прокуратура, збройні сили та ін.» [10].

Отже, завдяки наведеній схемі державних органів, зазначимо, що до переліку органів державної влади України відносяться: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України та інші центральні органи виконавчої влади України; Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції; правоохоронні органи та інші центральні органи, що відповідають наведеним вище ознакам; а також місцеві державні адміністрації та інші органи державного управління в адміністративно-територіальних одиницях України.

Однак, разом з державними органами в структуру механізму держави входять й інші державні організації, які в свою чергу мають власний зміст та характер діяльності – державні підприємства та установи, такий специфічний інститут держави, як збройні сили, що мають певні особливі риси, котрі не дозволяють вважати їх власне органами державної влади і включати безпосередньо до складу державного апарату.

Державними підприємствами є підприємства, що проводять виробничу або іншу діяльність, яка з огляду на її специфіку, може здійснюватися тільки таким підприємством, а також, відповідно до ч.4 ст. 67 Господарського Кодексу України: «...державні підприємства, у тому числі господарські товариства (крім банків), у статутному капіталі яких державі належить 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв). Державні підприємства володіють часткою державної власності на праві повного господарського відання, мають самостійний баланс і статус юридичної особи, є суб'єктами підприємницької діяльності, несуть самостійну майнову відповідальність, на них поширюється загальнодозвільний режим правового регулювання» [11].

Державні установи - організації, що здійснюють соціально-культурну, наукову, навчально-виховну та інші види невиробничої

діяльності з метою створення духовних цінностей і фінансуються цілком чи частково за рахунок державного бюджету. Це неприбуткові організації: дошкільні дитячі установи, школи, училища, вищі навчальні заклади, науково-дослідні інститути, театри, музеї, лікарні, санаторії та ін.

Так ми дійшли висновку, що державні підприємства і державні установи слід відрізнити від органів держави, але їх не можна протиставляти один одному, оскільки усі вони є державними організаціями, які діють у єдності та взаємозв'язку: державний апарат забезпечує реалізацію функцій держави завдяки діяльності підприємств і установ, якими керує. Діяльність державних органів, підприємств, установ спирається на ресурси організаційного характеру (економічні, політичні, соціальні, культурні та ін.), які представлені відповідними державними інститутами.

Для змістовно-повного і логічно завершеного розгляду структури механізму держави необхідно зазначити одну з її обов'язкових ланок, як збройні сили. Повноцінна реалізація державою своїх безпосередніх функцій є неможливою без застосування в разі необхідності примусових заходів, основним інститутом яких є військові формування. У ч.2 ст. 17 Конституції України зазначається: « Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України » [12].

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, вважаємо доцільним зазначити, що на сьогодні в Україні створена фундаментальна законодавча база, яка в свою чергу дає можливість забезпечувати збереження незалежності нашої держави. Проте, органи державної влади здійснюють постійну діяльність, яка спрямована на удосконалення такої

нормативно-правової бази для захисту суверенітету і територіальної цілісності української держави.

1.2. Особливості Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України

До суб'єктів адміністративного права, суб'єктів публічного управління, крім органів виконавчої влади, включають інші державні органи, які вступають в адміністративно-правові відносини з приводу виконання покладених на них обов'язків і реалізації наданих їм прав у сфері державного (публічного) управління. Серед таких органів у сфері оборони, як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення оборони держави, найбільш важливу роль відіграє Рада національної безпеки і оборони України (далі - РНБО) [13].

Особливе місце стосовно здійснення державного контролю у сфері оборони з боку окремих органів держави належить Раді національної безпеки і оборони України, яка відповідно до Конституції України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України [12].

Таким чином, відповідно до пояснень норм законодавства, національну безпеку слід розуміти, як визначене спрямування роботи, яка пов'язана з попередженням, виявленням та подоланням того, що має негативний вплив на стабільне існування держави, а також на нормальне життя її громадян та функціонування суспільно-важливих установ.

У статті 2 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» зазначається: «Правовою основою діяльності РНБО є Конституція та закони України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, акти Президента України. Рада національної безпеки і оборони України відповідно до цього Закону своїм рішенням, що вводиться в дію указом Президента України, затверджує Регламент Ради національної безпеки і оборони

України. Порядок роботи Ради національної безпеки і оборони України встановлюється цим Законом та Регламентом Ради національної безпеки і оборони України» [14].

Керуючись нормативно-правовою базою, РНБО як і всі інші органи влади має певний правовий статус, основні функції та принципи діяльності, а також правові засади, склад та структуру. Усі особливості цих складових є чітко прописані у нормах Конституції України та Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України ». Так, зокрема, Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Аналізуючи зазначений закон, слід зосередити особливу увагу на одній з функцій РНБО. Так як РНБО є координаційним органом при Президентові України, то однією з перших функцій є внесення пропозицій главі держави стосовно реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у безпосередній сфері діяльності органу. Завдяки цьому, глава держави, вивчивши дані пропозиції, має право ухвалити їх, або ж внести певні корективи для того, щоб не порушувались інтереси країни.

Відповідно до Конституції України, а саме у п. 17 ст. 106 зазначається: « Президент України є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави» [12]. Тобто, це означає, що саме глава держави має у своєму підпорядкуванні військові формування та органи, які забезпечують недоторканість державного кордону України і безпеку органів державної влади та посадових осіб, підрозділи, що здійснюють розвідувальну і контррозвідувальну діяльність, тощо.

Глава держави призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань.

Зазначимо, що відповідно до Закону України «Про оборону України»: «...військове формування – це створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій» [15]. Генеральний штаб Збройних Сил України, командування видів Збройних Сил, об'єднане оперативне командування, управління оперативних командувань, територіальні управління, командування військових з'єднань, частин Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів України військових формувань належать до військового командування. Чинним законодавством передбачено вичерпний перелік посад керівного складу військових формувань, призначення на які здійснює Президент.

З розглянутого можна зробити наступні висновки. По-перше, глава держави вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України. По-друге, Президент також призначає на посади та звільняє з посад заступників Міністра оборони України, командувачів видами Збройних Сил України (Головнокомандувача Сухопутних військ, Головнокомандувача Військово-Повітряних сил, Головнокомандувача Військ Протиповітряної оборони і Головнокомандувача Військово-Морських Сил), командувачів військ оперативних командувань, окремих армій, а також вище командування інших військових формувань.

Відповідно до частини 4, 5 ст. 11 Закону України від «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»: «Президент призначає на посаду і звільняє з посади Начальника Управління державної охорони і його заступників» [16].

До повноважень Президента України відносять також призначення, за поданням Прем'єр-міністра України, голови Державної прикордонної служби України та припинення його повноваження на цій посаді, згідно Закону України «Про Державну прикордонну службу України». Заступники Голови Державної прикордонної служби України також призначаються Президентом за поданням Голови Державної прикордонної служби України [17].

Законом України «Про оборону України» передбачено: «У разі збройної агресії або загрози нападу на Україну Президент приймає рішення про загальну або часткову мобілізацію, введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, подає його Верховній Раді України на схвалення чи затвердження, а також вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни» [15].

Аналізуючи наступну норму, що зазначена в п. 18 ст. 106 Конституції, а саме: «Президент України очолює Раду національної безпеки і оборони України» [12], слід зазначити, що завдяки такому повноваженню глава держави контролює діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань і органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони та правоохоронної діяльності, як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності допоміжні служби.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, зазначимо, що Президент України має особливу роль в існуванні та діяльності Ради національної безпеки і оборони України. Так, як РНБО є координаційним органом з питань безпеки і оборони при Президентові України, то її основною функцією є внесення пропозицій главі держави стосовно реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у безпосередній

сфері діяльності органу, а також Президент має низку повноважень стосовно призначення та звільнення посадових осіб, визначених законом.

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

2.1. Становлення РНБО: принципи та основні функції

Після проголошення незалежності України розпочався тривалий шлях становлення української державності як суверенної та унітарної держави. Перед тогочасним керівництвом країни постало чимало питань, щодо організації роботи державного апарату та усіх його складових. Одним із найважливіших питань постала національна безпека.

З цією метою 11 жовтня 1991 року Верховною Радою України було прийнято постанову №1658-ХІІ відповідно до якої створювався орган «Рада оборони України». Стаття 1 Положення про Раду оборони України визначала, що: цей орган є «...вищий державний орган колегіального керівництва з питань оборони та безпеки України, котрий створюється із метою захищати суверенітет, конституційний лад, територіальну цілісність та недоторканності республіки, вироблення стратегії і постійного вдосконалення політики у сфері оборони і державної безпеки, всебічної наукової оцінки характеру військової загрози, визначення ставлення до сучасних війн, ефективного контролю за виконанням завдань держави та її інститутів по підтриманню обороноздатності України на рівні оборонної достатності» [18].

9 квітня 1992 року Верховна Рада України постановою №2261-ХІІ визначила склад Ради оборони до якого входили:

- « Президент України - Голова Ради оборони України;
- Голова Верховної Ради України;
- Прем'єр-Міністр України;
- Перший заступник Голови Верховної Ради України;
- Міністр закордонних справ України;

Міністр оборони України;

Міністр внутрішніх справ України;

Міністр машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України;

Голова Служби безпеки України;

Командуючий Національною гвардією України;

Командуючий Прикордонними військами України » [19].

3 липня 1992 року Розпорядженням Президента України №117 затверджується Тимчасове положення про Раду національної безпеки України. Відповідно до цього положення Рада національної безпеки було визначено: «... як консультативно-дорадчий орган у системі державної виконавчої влади при Президенті України, головним завданням якого є підготовка пропозицій та проектів рішень Президента України щодо реалізації політики у сфері захисту національних інтересів та забезпечення національної безпеки України» [20].

Наступним кроком було створення нового Положення про Раду національної безпеки при президентові. І від так 23 серпня 1994 року Указом Президента України №469 було затверджено таке положення. Згідно з ним Раду визначено як: «... колегіальний орган при Президентові України, який здійснює організаційно-координаційну діяльність в галузі забезпечення національної безпеки» [21].

28 червня 1996 року Україна зробила ще один вагомий крок у формуванні суверенності держави прийнявши Основний Закон України – Конституцію України. Із прийняттям Конституції розпочався новий період у діяльності Ради національної безпеки і оборони України. Зокрема стаття 107 визначала: « Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України; Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони; Головою Ради національної

безпеки і оборони України є Президент України; Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України; До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України; У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України; Рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Президента України; Компетенція та функції Ради національної безпеки і оборони України визначаються законом» [12].

Також Указом Президента України від 30 серпня 1996 року №772 згідно статті 107 Конституції України утворено Апарат РНБО. Того ж року 4 жовтня Указом Президента України №927 було затверджено Положення про Апарат РНБО (зокрема нову редакцію Положення про Апарат РНБО затверджено Указом Президента України від 14 жовтня 2005 року №1446. Останні зміни Положення про Апарат РНБО затверджені Указом Президента України №251/2012 від 6 квітня 2012 року).

Із вищезазначеного важливо відзначити те, що формування законодавчої бази з питань діяльності РНБО було завершено з прийняттям 5 березня 1998 року Закону України №183/98-ВР "Про Раду національної безпеки і оборони України", що в свою чергу дало шлях розбудові такого органу як РНБО України та його подальшої діяльності.

Стаття 2 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» (Далі – Закон) визначає правову основу діяльності РНБО, відповідно до якої вона у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, регламентованими міжнародними договорами та актами Президента України.

Згідно із цим Законом Рада національної безпеки і оборони України своїм рішенням, що в свою чергу в дію вводиться указом Президента України, затверджує Регламент Ради національної безпеки і оборони України. Порядок роботи РНБО України також встановлюється цим Законом та Регламентом Ради національної безпеки і оборони України [14].

Стаття 3 цього Закону зазначає функції РНБО України. Відповідно до цієї статті основними функціями є: « внесення пропозицій Президенту України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України» [14].

Перша функція регламентує порядок внесення пропозицій Президенту України, як голові РНБО, щодо ведення тих чи інших дій у державній та міжнародній політиці в сфері охорони та оборони державного суверенітету.

Друга функція регламентує порядок здійснення контролю Радою національної безпеки та оборони України діяльності усіх органів виконавчої влади країни у сфері національної безпеки і оборони у мирний час.

Зокрема, це Міністерство оборони України, основним завданнями якого є: « участь у реалізації державної політики з питань оборони і військового будівництва, координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування з підготовки держави до оборони; участь в аналізі воєнно-політичної обстановки, визначення рівня воєнної загрози національній безпеці України; забезпечення функціонування,

бойової і мобілізаційної готовності, боєздатності та підготовки Збройних Сил до виконання покладених на них функцій і завдань; проведення державної військової кадрової політики, заходів щодо реалізації соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовців, членів їх сімей та працівників Збройних сил; розвиток військової освіти і науки, зміцнення дисципліни, правопорядку та виховання особового складу; взаємодія з державними органами, громадськими організаціями і громадянами, міжнародне співробітництво; контроль за додержанням законодавства у Збройних силах, створення умов для демократичного цивільного контролю над Збройними Силами » [22].

Характеризуючи дану функцію, вважаємо за доцільне зазначити, що контролювання діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки у мирний час є необхідним. Адже, громадяни мають бути обізнаними та підготованими до надзвичайних ситуацій, які можуть виникнути під час воєнного стану. А також держава через органи виконавчої влади має контролювати ситуації на місцях, тобто при появі будь-яких чинників, які можуть нести загрозу національній безпеці, швидко відреагувати на них; локалізувати ,щоб це не набуло масштабного поширення і таким чином вжити запобіжних заходів.

Третя функція регламентує координацію органів виконавчої влади, здійснює контроль у сфері національної безпеки і оборони, проте уже в умовах воєнного стану, надзвичайного стану та при виникненні різних кризових ситуацій, що може загрожувати національній безпеці держави.

Даючи характеристику даній функції хочемо зазначити, що вона є однією із найважливіших. Рада через органи виконавчої влади починає координувати дії усіх державних органів при виникненні надзвичайних ситуацій, військових дій на території країни чи інших кризових ситуацій.

Важливо зазначити, що Закон дає пояснення терміну «кризова ситуація». І так, відповідно до Закону, кризовою ситуацією вважається

крайне загострення протиріч, гостра дестабілізація становища в будь-якій сфері діяльності, регіоні, країні.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» основними принципами державної політики у сферах національної безпеки і оборони, є: « верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили; дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки; розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони...» [23].

Отже, звідси висновок, що Рада національної безпеки і оборони України при реалізації своєї безпосередньої діяльності керується загальними принципами, а саме принцип верховенства права, який передбачає вищу юридичну силу законів та рівність громадян перед законом; принцип підзвітності проявляється у тому, що РНБО є координаційним та дорадчим органом при Президентові України; принцип законності, тобто здійснення своїх повноважень у межах, визначених чинним законодавством; принцип прозорості – інформаційне забезпечення громадян держави. А також РНБО керується спеціальними принципами, зокрема принципом дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили.

Із вищезазначеного можемо зробити висновок, що з початку незалежності української держави оборона та безпека відразу посіла важливе місце в державному устрої країни. Україна проголосила свою незалежність і для того, щоб убезпечити свої кордони питання безпеки та оборони стало одним із найважливіших.

Рада національної безпеки і оборони України пройшла тривалий шлях утворення та реформації до того зразка, котрий ми маємо на сьогоднішній день. Завершальним періодом стало становлення його як координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Його основними функціями є координування, здійснення контролю за органами виконавчої влади у сфері оборони і безпеки держави як у мирний так і воєнний чи інший надзвичайний стан. Так як відповідно до Конституції України Президент є Верховним головнокомандуючим Збройних Сил України не виникає питань, що саме він є Головою РНБО.

2.2. Порядок формування, структура та компетенція РНБО

У теперішніх реаліях функціонування державної влади, кожен державний орган має певну структуру, порядок її формування, а також визначає конкретні завдання та повноваження, які характерні лише окремому органу держави. Рада національної безпеки і оборони України не стала винятком, адже регулюється у своїй діяльності певним кодифікований нормативно-правовим актом, а саме Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України» (далі - Закон).

Аналізуючи розділ 3 Закону, вважаємо доцільним зосередити свою увагу на структурі Ради національної безпеки і оборони України. Саме визначення РНБО передбачає, що це є координаційний орган при Президентові України, тобто глава держави очолює цей орган. Проте, у Законі чітко передбачені певні обставини, за яких: «У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110 і 111 Конституції України виконання обов'язків Голови Ради національної безпеки і оборони України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Голову Верховної Ради України» [14].

Відповідно до норм, що закріплені у ст. 6 Закону: «Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України. До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України. Членами Ради національної безпеки і оборони України можуть бути керівники інших центральних органів виконавчої влади, а також інші особи, визначені Президентом України» [14].

Отже, слід зазначити, що у нормативно-правовому документі визначене чітке коло осіб, які входять до складу РНБО. А, отже, таке коло осіб і має нести відповідальність за обов'язкове забезпечення національної безпеки для усіх громадян держави.

Стаття 7 Закону визначає: « Секретар Ради національної безпеки і оборони України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України і безпосередньо йому підпорядковується. Правовий статус Секретаря Ради національної безпеки і оборони України як державного службовця визначається Президентом України відповідно до Закону України "Про державну службу"». « Секретар Ради національної безпеки і оборони України забезпечує організацію роботи і виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України. Секретар Ради національної безпеки і оборони України має заступників, які за його поданням призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України. На посади Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників можуть призначатися як цивільні особи, так і військовослужбовці» [14].

Характеризуючи норму статті 7 Закону, на нашу думку, Секретар РНБО є безпосередньо підконтрольним структурним елементом Президента України, адже він призначається на посаду та звільняється лише за рішенням глави держави.

Правовий статус цієї посади визначається як державний службовець, отже посилаючись на норму Закону України «Про державну службу» зазначимо: «Державний службовець - це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби» [24].

Державним органом, який здійснює поточне інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення діяльності Ради національної безпеки і оборони України є Апарат Ради національної безпеки і оборони України, який підпорядковується Секретареві Ради національної безпеки і оборони України. Ця норма закріплена на законодавчому рівні, а саме у ч. 1 ст. 8 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» (далі - Закон).

Відповідно до ч. 2. ст. 8 Закону : «Апарат Ради національної безпеки і оборони України є юридичною особою» [14]. Тобто, під юридичною особою слід розуміти організацію, суб'єкт права, який може набувати майнових та особистих немайнових прав і нести обов'язки та самостійно брати участь у правовідносинах, бути позивачем та відповідачем у суді.

У результаті проведеного аналізу норм законодавства, на нашу думку, цілком очевидним є порядок формування Ради національної безпеки і оборони України. Зазначимо, що громадянин України, який набуває спеціального статусу – Президент України, паралельно набуває правового статусу голови РНБО. Таким чином, до повноважень глави держави входить безпосереднє формування Ради, а також призначення на посаду Секретаря Ради та його заступників, за поданням Секретаря.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України, у свою чергу, підпорядковує Апарат Ради національної безпеки і оборони України.

Визначившись зі структурою та її формуванням координаційного органу при Президентові України, необхідно зазначити компетенцію цього органу, яка в свою чергу складається з основних завдань, повноважень, прав та обов'язків державного органу, які визначені законодавством України.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України», РНБО у відповідності функцій, які покладаються на цей орган: «...розробляє та розглядає на своїх засіданнях питання, які відповідно до Конституції та законів України, Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини України належать до сфери національної безпеки і оборони, та подає пропозиції Президентові України» [14].

Звідси висновок, що Законом визначено чітке коло питань, які виносяться на розгляд засідань РНБО і стовно яких надаються пропозиції главі держави.

Наступним повноваженням РНБО є: «...координування виконання прийнятих Радою національної безпеки і оборони України рішень, введених в дію указами Президента України, і здійснення поточного контролю діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони, подання Президентові України відповідні висновки та пропозиції...» [14]. Проаналізувавши це твердження, зосередимось на тому, що РНБО має контролювати органи виконавчої влади у сфері національної безпеки, адже завдяки створенню попереджувальних заходів на локальному рівні можна підготувати суспільство до можливих надзвичайних ситуацій масштабного ступеню розповсюдженості.

Рада національної безпеки і оборони України «...залучає до аналізу інформації посадових осіб та фахівців органів виконавчої влади,

державних установ, наукових закладів, підприємств та організацій усіх форм власності...» [14]. Тобто, таким чином задіяними являються і органи виконавчої влади, і фахівці-науковці. Це свідчить про високий рівень обізнаності працівників та їх професійний потенціал при загрозі національній безпеці.

РНБО, стикаючись безпосередньо у своїй діяльності з колізіями у законодавстві «... ініціює розроблення нормативних актів та документів з питань національної безпеки і оборони, узагальнює практику їх застосування та результати перевірок їх виконання...» [14].

Таким чином, РНБО має змогу розробляти плани нормативно-правових актів, які певним чином будуть забезпечувати дотримання прав та обов'язків громадянами держави, а також передбачати правові механізми регулювання національної безпеки та оборони як у державі, так і у зовнішніх відносинах країни.

РНБО здійснює й інші повноваження, які зазначено в Законі, а саме: «... координує і контролює переведення центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також економіки країни на роботу в умовах воєнного чи надзвичайного стану; координує і контролює діяльність органів місцевого самоврядування в межах наданих повноважень під час введення воєнного чи надзвичайного стану; координує та контролює діяльність органів виконавчої влади по відбиттю збройної агресії, організації захисту населення та забезпеченню його життєдіяльності, охороні життя, здоров'я, конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, підтриманню громадського порядку в умовах воєнного та надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України; координує і контролює діяльність органів виконавчої влади з протидії корупції, забезпечення громадської безпеки та боротьби із злочинністю з питань національної безпеки і оборони» [14].

Отже, для початку необхідно визначити, що є підставою для переведення звичної роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади на роботу в умовах воєнного та надзвичайного стану. По-перше, воєнний чи надзвичайний стан в країні передбачає особливий правовий режим, який тимчасово вводиться на окремих територіях України або розповсюджується на всю територію держави. По-друге, особливість воєнного стану полягає у тому, що він вводиться лише при наявній загрозі нападу збройної агресії, яка посягає на територіальну цілісність та суверенітет України, натомість особливістю надзвичайного стану є те, що він вводиться у разі виникнення надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру, наслідки яких можуть спричинити значні втрати для держави. Проте, необхідно підкреслити той факт, що введення на території України воєнного чи надзвичайного стану спрямовано на збереження територіальної цілісності держави, життя та здоров'я її громадян. Звідси висновок, РНБО контролює переведення підконтрольних їй органів виконавчої влади на режим роботи у надзвичайному чи воєнному стані задля захисту конституційного ладу, а також захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина України.

Підводячи підсумок вищевикладеного матеріалу, слід зазначити, що Рада національної безпеки і оборони України займає важливе місце серед інших органів при Президентові України. Завдяки своєчасному інформуванню громадян, проведенню превентивних заходів стосовно національної безпеки та оборони держави, РНБО забезпечує захист населення та готовність держави протистояти чинникам небезпеки, як зовнішнім, так і внутрішнім, і збереженню територіальної цілісності України.

Насамперед, ми вважаємо, що будь-який законодавчий акт не може функціонувати без злагодженої системи роботи державного органу

на практиці. Слід удосконалювати нормативно-правову базу для того, щоб вона відповідала реаліям життя суспільства.

РОЗДІЛ 3

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

3.1. Нормативно-правові засади діяльності РНБО

Рада національної безпеки і оборони України ґрунтується на певних засадах та основоположних принципах своєї діяльності. Нормативно-правові засади діяльності РНБО є системоутворюючими компонентами, які в свою чергу, забезпечують загальні умови діяльності цього державного органу. Сама дефініція поняття «нормативно-правові засади» передбачає систему норм законодавства, на яких базується правова діяльність РНБО.

Нині законодавство України знаходиться на етапі реформування різноманітних галузей правових відносин і тим самим удосконалюється для забезпечення повноцінного механізму функціонування державних органів.

Рада національної безпеки і оборони України при здійсненні своїх повноважень керується низкою законодавчих актів, які спрямовані на забезпечення національної безпеки і оборони держави та її громадян. Серед таких законів зазначимо наступні: Конституція України, Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України», Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про оборону України», Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», закон України «Про боротьбу з тероризмом», Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Закон України «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України», Закон України «Про порядок направлення

підрозділів Збройних Сил України до інших держав», Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки», Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», Закон України «Про розвідувальні органи України», Кодекс цивільного захисту України, а також інші нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки і оборони держави.

Вважаємо за необхідне зосередити увагу на окремих законодавчих актах, які цілком точно визначають роботу Ради національної безпеки і оборони України, а також забезпечують засади її діяльності та формування.

Основний державний закон України – це звичайно Конституція України, яка визначає державний устрій, порядок та принципи функціонування законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, а також визначає механізм виборчої системи та права і обов'язки держави, громадян.

Рада національної безпеки і оборони України у своїй діяльності безпосередньо керується нормами Конституції України. Адже, відповідно до ст. 107: «Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України» [12].

З огляду на викладене вище, вважаємо доцільним зазначити, що окрема стаття в Конституції передбачає особливий правовий статус РНБО, так як остання є координаційним органом при главі держави. У нормі ст. 107 Конституції України чітко визначено склад, механізм введення в дію рішень РНБО, а також зазначено, що компетенцію цього державного органу визначено законом.

Наступним, не менш важливим законодавчим актом у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України є Закон України

«Про Раду національної безпеки і оборони України», який визначає правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України, її склад, структуру, компетенцію і функції.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України»: «Рада національної безпеки і оборони України керується в своїй діяльності Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України» [14].

Аналізуючи зазначений закон, слід зосередити увагу на окремій нормі, яка визначає перелік законодавчої бази діяльності РНБО та інші статті закону, що регламентують основні положення організації та компетенції цього державного органу при Президентіві України.

У своїй діяльності Рада національної безпеки і оборони України керується Законом України «Про національну безпеку України» (далі - Закон). Цей Закон відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України визначає «...основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз» [23], а також цим Законом визначаються та розмежовуються «...повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони» [23].

Зважаючи на викладене вище, зазначимо позитивні сторони Закону України «Про національну безпеку України». По-перше,

основною метою державної політики у сферах національної безпеки і оборони є закріплення захисту людини і громадянина, що свідчить про верховенство таких цінностей, як життя, честь та гідність кожного в суспільстві. По-друге, основним принципом у сфері безпеки і оборони визначається додержання міжнародно-правових зобов'язань України, що в свою чергу являється гарантією забезпечення національної безпеки на міжнародному рівні.

Проте цей Закон має і певні колізії. На нашу думку, однією з таких колізійних норм є те, що правовий статус, повноваження та відповідальність громадян та громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України, не є чітко визначеними у цьому Законі. Отже, ми вважаємо, що будь-яка прогалина у законодавстві стосовно забезпечення національної безпеки передбачає реальні загрози небезпеки та погіршення умов збалансованості та взаєморозуміння між державою та суспільством.

Аналізуючи норми цього Закону, передусім необхідно зазначити, що стаття 26 закріплює Стратегію національної безпеки України, як «...основний документ довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки...» [23].

Тобто, така Стратегія формується під керівництвом Президента України після його вступу на посаду протягом шести місяців. Цей документ довгострокового планування обов'язково має ухвалити відповідним рішенням Рада національної безпеки і оборони України, а глава держави, в свою чергу, має затвердити його відповідним указом. Ще одним важливим фактом є саме підготовка проекту Стратегії, до якої залучають Апарат РНБО, Національний інститут стратегічних досліджень, органи державної влади, установи громадянського суспільства та іноземні експерти у випадках, передбачених законодавством.

Відтак, Стратегія національної безпеки України є фундаментальною основою при підготовці інших нормативно-правових актів стосовно формування планів у сферах національної оборони та безпеки суспільства.

Окремим законодавчим актом стосовно регулювання саме сфери оборони України є Закон України «Про оборону України», який «...встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони...» [15].

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про оборону України» : «Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері оборони в межах повноважень, визначених Конституцією України та Законом України "Про Раду національної безпеки і оборони України"» [15].

Звідси висновок, що Рада національної безпеки і оборони України у своїй діяльності керується безпосередньо Законом України «Про оборону України». Адже Законом визначено основи оборони держави, підготовку до проведення заходів щодо усунення небезпеки, яка несе загрозу державі та суспільству.

Наступним законодавчим актом сфери діяльності РНБО є Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який визначає «...зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб» [24]. А стаття 5 цього Закону зазначає: «Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її

місцевостях на розгляд Президентіві України подає Рада національної безпеки і оборони України» [24].

З огляду на викладене вище, слід зазначити наступне. По-перше, Закон закріплює чітко визначену процедуру введення воєнного стану в державі або на окремих її територіях. По-друге, Рада національної безпеки і оборони України має важливу роль у процедурі введення воєнного стану, тому що саме за її поданням пропозицій на розгляд Президентіві України вирішується про реальні обставини введення такого стану.

Кодекс цивільного захисту України передбачає перелік чітко визначених суб'єктів забезпечення цивільного захисту. Одним із таких суб'єктів, відповідно до п.1 ч. 2. ст. 6 цього Кодексу, являється Рада національної безпеки і оборони України [25].

Отже, Рада національної безпеки і оборони України координує діяльність органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту держави.

Законом України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» визначається те, що «...Рада національної безпеки і оборони України, визнаючи відповідність такої участі національним інтересам і законодавству України, в тому числі міжнародним зобов'язанням України відповідно до Статуту ООН, враховуючи можливості фінансування та матеріально-технічного забезпечення, рівень безпеки громадян України, які братимуть участь у операції з підтримання миру і безпеки у складі національного контингенту чи національного персоналу, вносить пропозицію щодо участі України в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки на розгляд Президента України» [26].

З розглянутого можна зробити висновок, що Рада національної безпеки має певні повноваження і на міжнародному рівні, тобто це підкреслює важливість цього державного органу і визначає особливості його правового статусу.

Підсумовуючи проведений аналіз нормативно-правових актів у сфері діяльності Ради національної безпеки і оборони України, зазначимо, що цей орган являється координаційним та контролюючим по відношенню до органів виконавчої влади. Адже здійснює контроль за діяльністю таких органів в галузі державного експортного контролю, у сфері цивільного захисту населення України, а також інших галузях, що визначені законодавством України. Рада національної безпеки України вносить пропозиції на розгляд главі державі стосовно введення воєнного та надзвичайного стану в країні, тобто визначає ступінь загрози небезпеки національній безпеці та обороні та масштаби її розповсюдження.

3.2. Співвідношення повноважень РНБО та органів виконавчої влади

Компетенція дорадчих органів та органів виконавчої влади є досить складною правовою конструкцією. Органи виконавчої влади являються ланкою державного апарату і здійснюють в межах своїх повноважень виконавчу та розпорядчу діяльність для забезпечення законної реалізації завдань та основних принципів функціонування держави.

Для того, щоб з'ясувати, яким чином можна співвіднести повноваження Ради національної безпеки і оборони України та органів виконавчої влади, необхідно провести логічний аналіз між ними.

Відповідно до ч.2 ст.4 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» одним із повноважень РНБО є координування «...виконання прийнятих Радою національної безпеки і оборони України рішень, введених в дію указами Президента України, і здійснює поточний контроль діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони, подає Президентові України відповідні висновки та пропозиції» [14].

За ієрархічною побудовою державні органи виступають імперативною ланкою у системі органів України. Про це свідчить той факт, що Рада національної безпеки і оборони України є координаційним та допоміжним органом при главі держави і здійснює повноваження, які чітко визначені Конституцією України та Законом України «Про Раду національної безпеки і оборону України». Тобто, Президент України здійснює контроль над РНБО, а остання, в свою чергу, контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері забезпечення національної безпеки і оборони держави.

Вивчаючи норми Закону України «Про національну безпеку України» (далі - Закон), на нашу думку, необхідно зосередити увагу на повноваженнях стосовно демократичного цивільного контролю, який здійснюється як безпосередньо Президентом України, так і через уповноважений ним орган – Раду національної безпеки і оборони України, а також контролю, який здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Норми, що закріплені в ст.5 Закону визначають: «Відповідно до статей 106 і 107 Конституції України Президент України здійснює контроль за сектором безпеки і оборони як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби...» [23].

Отже, згідно із зазначеною нормою, Секретар Ради національної безпеки і оборони України здійснює контроль за виконанням рішень РНБО, а остання, в свою чергу, повинна інформувати суспільство про порядок здійснення та реалізації своєї діяльності шляхом оприлюднення такої інформації на своєму офіційному веб-сайті та через засоби масової інформації.

Натомість, відповідно до ст. 7 Закону «Кабінет Міністрів України» відповідно до статей 113, 116, 117 Конституції і законів України

здійснює контроль за дотриманням законодавства та реалізацією державної політики у сферах національної безпеки і оборони, звітує з цих питань перед Президентом України і Верховною Радою України» [23].

Звідси висновок, що Кабінет Міністрів України, являючись вищим органом серед органів виконавчої влади, є підзвітним перед главою держави та парламентом стосовно стану справ у підпорядкованих органах сектору безпеки і оборони. Центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковуються відповідні до законодавства правоохоронні, розвідувальні органи та військові формування у межах своєї компетенції забезпечують цивільний контроль, а також необхідні умови для його здійснення іншими суб'єктами.

Далі з'ясуємо співвідношення повноважень Ради національної безпеки і оборони України та органів виконавчої влади, що зазначені у Законі України «Про оборону України» (далі - Закон).

Згідно з ст. 7 Закону повноваженнями РНБО є координація і контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері оборони в межах повноважень, визначених Конституцією України та Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України» [15].

Головним чином, Рада національної безпеки і оборони України має чітку регламентацію своїх повноважень, що закріплені в окремому нормативно-правовому акті і забезпечують реалізацію уникнення загроз небезпеки для держави та громадян.

Стаття 9 Закону визначає повноваження, які покладаються на Кабінет Міністрів України у сфері оборони держави. Серед яких закріплені наступні: «...забезпечення в межах своєї компетенції державного суверенітету України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України у сфері оборони держави; визначення потреб в оборонних витратах, забезпечення виконання затвердженого Верховною

Радою України Державного бюджету України щодо фінансування заходів у сфері оборони у визначених обсягах; організація, розроблення і виконання державних програм розвитку Збройних Сил України, інших військових формувань та розвитку озброєння і військової техніки, інших програм (планів) з питань оборони; здійснення передбачених законодавством заходів щодо формування, розміщення, фінансування та виконання державного оборонного замовлення на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг для потреб Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснення загальнодержавних заходів щодо забезпечення живучості об'єктів національної економіки та державного управління у воєнний час; організація підготовки населення і території держави до оборони...» [15], а також виконує інші повноваження у межах цього Закону.

Узагальнюючи сказане, слід наголосити на тому, що Кабінет Міністрів України виконує низку визначених завдань, виконання яких забезпечує запобігання можливої небезпеки як внутрішньої, так і зовнішньої з боку інших держав-агресорів. Організуючи програми розвитку Збройних Сил України, формується готовність до надзвичайних ситуацій як на локальному, так і на масштабному рівнях. Завдяки тому, що Кабінет Міністрів України встановлює порядок реалізації та утилізації озброєння, військової техніки та іншого майна правоохоронних органів та військових формувань, ризик використання таких речей, які вилучені з цивільного обороту, серед населення є мінімальним. Тобто, уряд як і інші суб'єкти забезпечення національної безпеки і оборони держави, несе відповідальність за забезпечення оборони України.

Відповідно до ст. 10 Закону «Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади забезпечує проведення в життя державної політики у сфері оборони, функціонування, бойову та

мобілізаційну готовність, боєдатність і підготовку Збройних Сил України до здійснення покладених на них функцій і завдань» [15].

Зауважимо, Міністерство оборони України має важливу роль у плануванні та здійсненні державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, а також забезпечує достатній рівень боєдатності, укомплектованості, бойової готовності і підготовки Збройних Сил України. Тим самим забезпечує національну безпеку і оборону як громадян, так і держави в цілому. Міністерство оборони України також здійснює складання оборонного бюджету та при використанні виділених їм коштів обов'язково звітує перед Кабінетом Міністрів України.

У результаті проведеного логічного співставлення повноважень Ради національної безпеки і оборони України та органів виконавчої влади можемо зробити наступні висновки. По-перше, у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України за ієрархічним підпорядкуванням імперативною ланкою є Президент України, який являється головою РНБО. Глава держави через координаційний та дорадчий орган – РНБО здійснює контроль за організацією національної безпеки та оборони країни. По-друге, наступною ланкою є вищий орган у системі органів виконавчої влади – Кабінет Міністрів України, який організовує проведення превентивних заходів з приводу запобігання небезпеки для держави серед громадян на локальних рівнях через органи місцевого самоврядування. Третьою ланкою у сфері забезпечення національної оборони держави є Міністерство оборони України, як центральний орган виконавчої влади цієї сфери діяльності, який підзвітний Кабінету Міністрів України.

Звідси висновок, що повноваження Ради національної безпеки і оборони України та органів виконавчої влади є взаємозалежними відносно один одного, які в свою чергу спрямовані на реалізацію завдань та принципів функціонування держави.

ВИСНОВКИ

Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України в механізмі державної влади визначається Конституцією України, як координаційний орган при Президентові України. Рада національної безпеки і оборони України наділена низкою повноважень, які передбачені нормами чинного законодавства.

Визначивши основні елементи механізму державної влади, вважаємо доцільним зазначити наступне. По-перше, на основі аналізу думок науковців стосовно поняття та структури механізму держави, було сформульовано поняття, яке передбачає механізм держави як сукупність державних органів та установ, а також підприємств та інших уповноважених органів, які безпосередньо виконують функції та завдання держави, а також чия діяльність ґрунтується на основоположних принципах державної влади, які визначені Конституцією України. По-друге, державні підприємства і державні установи слід відрізнити від органів держави, але їх не можна протиставляти один одному, оскільки усі вони є державними організаціями, які діють у єдності та взаємозв'язку: державний апарат забезпечує реалізацію функцій держави завдяки діяльності підприємств і установ, якими керує. Діяльність державних органів, підприємств, установ спирається на ресурси організаційного характеру (економічні, політичні, соціальні, культурні та ін.), які представлені відповідними державними інститутами. По-третє, на сьогодні в Україні створена фундаментальна законодавча база, яка в свою чергу дає можливість забезпечувати збереження незалежності нашої держави. Проте, органи державної влади здійснюють постійну діяльність, яка спрямована на удосконалення нормативно-правової бази для захисту суверенітету і територіальної цілісності української держави.

Розкриваючи особливості Ради національної безпеки і оборони України, як координаційного органу при Президентові України,

вважаємо необхідним зосередити увагу на нормі Конституції України, яка передбачає створення дорадчих, консультативних та допоміжних органів при главі держави за рахунок державного бюджету. На нашу думку, найважливішою особливістю є те, що РНБО являється дорадчим органом з питань безпеки і оборони при Президентові України, адже Рада вносить пропозиції главі держави стосовно реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у безпосередній сфері своєї діяльності, а також приймає участь лише в обговоренні важливих питань, що стосуються національної безпеки та оборони України, а саме глава держави вирішує ці питання шляхом видачі певних указів, які закріплюють на законодавчому рівні рішення проблем громадян держави та держави в цілому.

У ході проведеного дослідження становлення Ради національної безпеки і оборони України, нами було з'ясовано:

1) Після проголошення незалежності України розпочався тривалий шлях становлення української державності як суверенної та унітарної держави. Перед тогочасним керівництвом країни постало чимало питань, щодо організації роботи державного апарату та усіх його складових. Одним із найважливіших питань постала національна безпека.

2) За період становлення РНБО, як самостійного державного органу було видано низку постанов, розпоряджень та указів, у яких були закріплені основні засади утворення цього органу.

3) Формування законодавчої бази з питань діяльності РНБО було завершено з прийняттям 5 березня 1998 року Закону України "Про Раду національної безпеки і оборони України", що в свою чергу дало шлях розбудові такого органу як РНБО України та його подальшої діяльності.

Необхідно дати характеристику основних функцій діяльності РНБО. Перша функція регламентує порядок внесення пропозицій Президенту України, як голові РНБО, щодо ведення тих чи інших дій у

державній та міжнародній політиці в сфері охорони та оборони державного суверенітету.

Друга функція регламентує порядок здійснення контролю Радою національної безпеки та оборони України діяльності усіх органів виконавчої влади країни у сфері національної безпеки і оборони у мирний час. Характеризуючи дану функцію, вважаємо за доцільне зазначити, що контролювання такої діяльності у мирний час є необхідним. Адже громадяни мають бути обізнаними та підготованими до надзвичайних ситуацій, які можуть виникнути під час воєнного стану. А також держава через органи виконавчої влади має контролювати ситуації на місцях, тобто при появі будь-яких чинників, які можуть нести загрозу національній безпеці, швидко відреагувати на них; локалізувати, щоб це не набуло масштабного поширення і таким чином вжити запобіжних заходів

Третя функція регламентує координацію органів виконавчої влади, здійснює контроль у сфері національної безпеки і оборони, проте уже в умовах воєнного стану, надзвичайного стану та при виникненні різних кризових ситуацій, що може загрожувати національній безпеці держави. Даючи характеристику даній функції хочемо зазначити, що вона є однією із найважливіших. Рада через органи виконавчої влади починає координувати дії усіх державних органів при виникненні надзвичайних ситуацій, військових дій на території країни чи інших кризових ситуацій.

Зазначимо, що державна політика у сфері національної безпеки і оборони має два напрямки: перший передбачає забезпечення суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності держави від надзвичайних ситуацій, а другий забезпечує захист прав та свобод громадян України при настанні кризових ситуацій в державі. РНБО діє на основі спеціального принципу, який передбачає прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за

функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили; а також на основі загальних принципів, які визначає Конституція України, тобто принцип підзвітності, законності та верховенства права. Разом з тим здійснення своїх повноважень координаційним органом при Президентові України реалізується за допомогою дотримання норм міжнародного права, що також являється одним із принципів його діяльності.

З'ясувавши порядок формування, структуру та компетенцію Ради національної безпеки і оборони України, зазначимо наступні висновки:

1) У нормах Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» закріплено чітке коло осіб, які входять до складу РНБО. Отже, відповідальність за обов'язкове забезпечення національної безпеки для усіх громадян держави несуть Президент України, як голова РНБО; Прем'єр-міністр України; Міністр оборони України; Голова Служби безпеки України; Міністр внутрішніх справ України; Міністр закордонних справ України.

2) Характеризуючи норму статті 7 цього ж Закону, на нашу думку, слід відмітити, що Секретар РНБО є безпосередньо підконтрольним структурним елементом глави держави, адже він призначається на посаду та звільняється лише за рішенням Президента України.

3) Державним органом, який здійснює поточне інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення діяльності Ради національної безпеки і оборони України є Апарат Ради національної безпеки і оборони України, який підпорядковується Секретареві Ради національної безпеки і оборони України.

Визначившись зі структурою та формуванням координаційного органу при Президентові України, необхідно зазначити компетенцію цього органу, яка в свою чергу складається з основних завдань, повноважень, прав та обов'язків державного органу, які визначені законодавством України. Звідси висновки:

1) Законом визначено чітке коло питань, які виносяться на розгляд засідань РНБО і стовно яких надаються пропозиції главі держави.

2) РНБО має контролювати органи виконавчої влади у сфері національної безпеки, адже завдяки створенню попереджувальних заходів на локальному рівні можна підготувати суспільство до можливих надзвичайних ситуацій масштабного ступеню розповсюдженості.

3) РНБО має змогу розробляти плани нормативно-правових актів, які певним чином будуть забезпечувати дотримання прав та обов'язків громадянами держави, а також передбачати правові механізми регулювання національної безпеки та оборони як у державі, так і у зовнішніх відносинах країни.

4) РНБО здійснює інші повноваження, які зазначено в Законі.

Підводячи підсумок вищевикладеного матеріалу, слід зазначити, що Рада національної безпеки і оборони України займає важливе місце серед інших органів при Президентові України. Завдяки своєчасному інформуванню громадян, проведенню превентивних заходів стосовно національної безпеки та оборони держави, РНБО забезпечує захист населення та готовність держави протистояти чинникам небезпеки, як зовнішнім, так і внутрішнім, і збереженню територіальної цілісності України.

Надавши характеристику нормативно-правовим засадам діяльності Ради національної безпеки і оборони України, слід визначити, що такі засади є системо утворюючими компонентами, які в свою чергу, забезпечують загальні умови діяльності цього державного органу. Сама дефініція «нормативно-правові засади» передбачає систему норм законодавства, на яких базується правова діяльність РНБО.

Рада національної безпеки і оборони України при здійсненні своїх повноважень керується низкою законодавчих актів, які спрямовані на забезпечення національної безпеки і оборони держави та її громадян.

Серед таких законів зазначимо наступні: Конституція України, Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України», Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про оборону України», Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», закон України «Про боротьбу з тероризмом», Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Закон України «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України», Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав», Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки», Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», Закон України «Про розвідувальні органи України», Кодекс цивільного захисту України, а також інші нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки і оборони держави.

Проведений аналіз нормативно-правових актів у сфері діяльності Ради національної безпеки і оборони України, дає змогу підкреслити, що цей орган являється координаційним та контролюючим по відношенню до органів виконавчої влади, адже здійснює контроль за діяльністю таких органів в галузі державного експортного контролю, у сфері цивільного захисту населення України, а також інших галузях, що визначені законодавством України. Рада національної безпеки України вносить пропозиції на розгляд главі державі стосовно введення воєнного та надзвичайного стану в країні, тобто визначає ступінь загрози небезпеки національній безпеці та обороні та масштаби її розповсюдження.

Компетенція дорадчих органів та органів виконавчої влади є досить складною правовою конструкцією. Органи виконавчої влади являються ланкою державного апарату і здійснюють в межах своїх повноважень виконавчу та розпорядчу діяльність для забезпечення законної реалізації завдань та основних принципів функціонування держави.

У результаті проведеного логічного співставлення повноважень Ради національної безпеки і оборони України та органів виконавчої влади, можемо зробити наступні висновки. По-перше, у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України за ієрархічним підпорядкуванням, імперативною ланкою є Президент України, який являється головою РНБО. Глава держави через координаційний та дорадчий орган - РНБО, здійснює контроль за організацією національної безпеки та оборони країни. По-друге, наступною ланкою є вищий орган у системі органів виконавчої влади – Кабінет Міністрів України, який організовує проведення превентивних заходів з приводу запобігання небезпеки для держави серед громадян на локальних рівнях через органи місцевого самоврядування. Третьою ланкою у сфері забезпечення національної оборони держави є Міністерство оборони України, як центральний орган виконавчої влади цієї сфери діяльності, який підзвітний Кабінету Міністрів України.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, зазначимо, що повноваження Ради національної безпеки і оборони України та органів виконавчої влади є взаємозалежними відносно один одного, які в свою чергу спрямовані на реалізацію завдань та принципів функціонування держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЕЖРЕЛ

1. Харченко Н.П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Том 20 (59). 2007. № 2. С. 287-293.
2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. Вид. 5-те, зі змін. Київ: Атіка, 2001. 176 с.
3. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
4. Сырых В.М. Теория государства и права: Учебник. Москва: Юрид. Дом «Юстицинформ», 2001. 591 с.
5. Любашиц В.Я., Мордовцев А.Ю., Тимошенко И.В., Шапсугов Д.Ю. Теория государства и права. Ростов-на-Дону, 2003.
6. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства. Учебник для юридических вузов и факультетов. Москва: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1999. 552 с.
7. Шатіло В.А. Співвідношення функцій державного апарату та механізму державної влади. Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 2 (27). С. 5-11.
8. Про запобігання корупції: Закон України від 13 лютого 2020 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 14.02.2020 р.).
9. Теория государства и права: Учебник для вузов / С.С. Алексеев, С.И. Архипов, Г.В. Игнатенко, и др.; Под ред. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова. 2-е изд., изм. и доп. Москва: НОРМА (Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М), 2002. 595 с.
10. Орган держави // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / ред. рада О.В. Петришин (відп. ред.) та ін. 2017. Т.3: Загальна теорія права. С. 384.

11. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 14.02.2020 р.).

12. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 22.02.2020 р.).

13. Ліпкан В.А. Правовий статус РНБОУ у сфері національної безпеки України. Підприємництво, господарство і право. 2009. № 12. С. 4-8.

14. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05 березня 1998 р. № 183/98-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр> (дата звернення: 22.02.2020 р.)

15. Про оборону України: Закон України від 06 грудня 1991 р. № 1932-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 17.02.2020 р.).

16. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України від 4 березня 1998 р. № 160/98-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-вр> (дата звернення: 12.03.2020 р.).

17. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15> (дата звернення: 22.02.2020 р.).

18. Про утворення Ради оборони України: Постанова Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 р. № 1658-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1658-12/sp:wide-> (дата звернення: 27.02.2020 р.).

19. Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України Про створення Ради оборони України: Постанова Верховної Ради України від 9 квітня 1992 р. № 2261-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2261-12> (дата звернення: 27.02.2020 р.).

20. Про Тимчасове положення про Раду національної безпеки України: Розпорядження Президента України від 03 липня 1992 р. № 117/92-рп (втратив чинність) / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/92-рп> (дата звернення: 28.02.2020 р.).

21. Про Положення про Раду національної безпеки при Президентові України: Указ Президента України від 23 серпня 1994 р. № 469/94 (втратив чинність) / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/94> (дата звернення: 27.02.2020 р.).

22. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671-2014-п / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п> (дата звернення: 24.02.2020 р.).

23. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 04.03.2020 р.).

24. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 06.03.2020 р.).

25. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI / Верховна Рада України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення: 05.03.2020 р.).

26. Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки: Закон України від 23 квітня 1999 р. № 613-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-14> (дата звернення: 22.02.2020 р.).

27. Доронін І. Контрольні повноваження Президента України у сфері національної безпеки: проблеми і перспективи. *Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал*. 2019. № 2. С. 95-100.

28. Бобрицький Л.В. Роль Ради національної безпеки і оборони України у правовому регулюванні надзвичайних адміністративно-правових режимів. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 159-166.

29. Тарасенко К.В. Місце Ради національної безпеки і оборони України в системі органів, що забезпечують національну безпеку і оборону в Україні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 610-620.

30. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (дата звернення: 10.03.2020 р.).

31. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 15.03. 2020 р.).

32. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 28 грудня 2015 р. № 1908-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14> (дата звернення: 12.03.2020 р.).

33. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 12.02.2020 р.).

34. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12> (дата звернення: 13.03.2020 р.).

35. Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1479-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1479-14> (дата звернення: 15.03.2020 р.).

36. Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав: Закон України від 2 березня 2000 р. № 1518-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1518-14> (дата звернення: 15.03.2020 р.).

37. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20 лютого 2003 р. № 549-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15> (дата звернення: 16.03.2020 р.).

38. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22 березня 2001 р. № 2331-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-14> (дата звернення: 17.03.2020 р.).

39. Федоренко В.Л. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України. *Правова наука: електронна база даних НАПрН України*. 2010. С. 32-39.

40. Цоклан В.В. Структура Ради національної безпеки і оборони України як важливий елемент її конституційно-правового статусу. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 90-93.

41. Горбулін В. Рада національної безпеки і оборони України: спогади про майбутнє. *Дзеркало тижня: міжнародний суспільно-політичний тижневик*. 2010. № 29. С. 3.

42. Петрів І.М. Рада національної безпеки і оборони України: правові основи становлення та розвитку: монографія. Харків: Право, 2009. 160 с

43. Скрипнюк О.В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання. Харків: Право, 2009. 468 с.

44. Чуйко З.Д. Конституційні основи національної безпеки України: автореф.дис. ... к.ю.н.: 12.00.02 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 20 с.

45. Єфіменко Д.К. Поняття та ознаки координації правоохоронної діяльності. *Наше право: науково-практичний журнал*. 2013. № 10. С. 125–130.

46. Ситник Г.П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України: навчальний посібник. Ч. 3. Київ: НАДУ, 2010. 208 с.

47. Климчук О.О., Ткачук Н.Ю. Роль і місце спецслужб та правоохоронних органів провідних країн світу в національних системах кібербезпеки. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2015. № 3(19). С. 75–83.

48. Гриценко В.Г. Напрями вдосконалення взаємодії та координації правоохоронних органів як головних суб'єктів правоохоронної системи. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2017. Вип. 4. С. 116–120.

49. Петров В.В. Щодо формування національної системи кібербезпеки України. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 4(29). С. 127–130.